

Nr 276.

Av herr **Bengtsson** i Kullen m. fl., *angående vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft å landsbygden.*

Den 29 december 1932 har utlåtande avgivits av de sakkunniga — som antagit benämningen 1930 års krafttaxesakkunniga — vilka på grund av beslut vid 1930 års riksdag och Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 juli 1930 tillkallats inom kommunikationsdepartementet för att biträda med verkställande av utredning beträffande frågan, huruvida, i vad mån och på vad sätt reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft kunde och borde vidtagas, ävensom för avgivande av det förslag, vartill berörda utredning kunde för-
anleda.

Av de sakkunnigas utlåtande framgår, att påkallade tekniska och ekonomiska utredningar verkstälts av de sakkunnigas sekreterare samt av deras tekniska ledamöter och »i samråd med de sakkunniga av vattenfallsstyrelsen».

De sakkunniga hemställa,

att vid tillämpning av vattenfallsstyrelsens bygdetaxa av år 1930 giltighetstiden för beräknade tariffenhetstal i regel fastställas att vara lika lång som kontraktstiden, d. v. s. i allmänhet 10 år samt

att samma taxas bottenkraftavgift sänkes till 175 kronor per kW och år.

Då vattenfallsstyrelsen redan kungjort, att giltighetstiden för beräknade tariffenhetstal skall vara gällande i 10 år, innebär den reduktion av taxebestämmelserna, som de sakkunniga förorda, endast en sänkning av priset å bottenkraft från 200 kronor till 175 kronor per kW och år.

Rörande förslaget till taxereduktion säges: »En omständighet, som bidragit till att sakkunniga icke ansett sig böra förorda större sänkning för närvarande än den angivna, är den, att den rådande krisen kan på flera sätt ogynnsamt påverka kraftverksrörelsens utveckling och ekonomi.»

Angående de omständigheter, vilka innebära motiv för taxereduktion, anföres: »Främst torde då böra erinras om den svårartade ekonomiska kris, vilken sedan flera år tillbaka råder på jordbruksnäringens område till följd av det abnormt låga prisläge för jordbruksprodukter, som nu rådande världskris framkallat. Visserligen har denna kris medfört mycket svåra verkningar även för ett stort antal industrier, men den har icke genomsnittligt drabbat hela industrien så hårt som jordbrukarna. Varje minskning av avgifterna för den elektriska kraften, även en ringa sådan, skulle säkerligen under nuvarande förhållanden vara till avsevärt

gagn för landsbygdsabbonnenterna. Att den elektriska kraften för dessa abonnenter under senaste decenniet blivit till allt större nytta, utesluter ingalunda att en minskning av föreningarnas avgifter till vattenfallsstyrelsen skulle medföra en välgörande lättnad för deras medlemmar, de enskilda jordbrukarna.»

Jämför man nu dessa två förestående citat, så får man onekligen den uppfattningen, att de sakkunniga visserligen funnit anledning att föreslå större sänkning av kraftprisen men ej för närvarande velat göra det med hänsyn till »att den rådande krisen kan på flera sätt ogynnsamt påverka kraftverksrörelsens utveckling och ekonomi».

Vattenfallsstyrelsens landsbygdsabbonnenter, d. v. s. enligt de sakkunnigas medgivande det av krisen ojämförligt hårdast betryckta jordbruket, bör således enligt de sakkunnigas mening ej medgivas den ekonomiska lättnad, som förefaller dem sakligt berättigad, med hänsyn till kraftverksrörelsens ekonomi i stort sett. Jordbruket skall således, även i fortsättningen, utom sina ruinerande svårigheter även bära de bördor, som man väntar att andra abonnenter ej kunna bära.

Det måste förväntas, att en dylik tankegång (om den nu följts till sitt slut) ej kan finna bifall i riksdagen.

Men de sakkunniga ha ej heller varit eniga; av sex ha tre reserverat sig, därav två representanter för landsbygden samt den tekniska sakkunniga, professor Velander, som bland de sakkunniga säkerligen äger den mest ingående kännedomen om ifrågavarande spörsmål.

Reservanternas uttalande är även särdeles kritiskt. Det inledes med följande betecknande yttrande: »Undertecknade kunna icke godtaga de beräkningsmetoder, som majoriteten tillämpat och byggt sina slutsatser på. Vi anse att detta sätt att fördela kostnaderna mellan jordbrukare å ena sidan samt samhällen och industri å andra sidan icke kan läggas till grund för några omdömen och uttalanden rörande skäligheten av de taxor, som de sakkunniga ha att granska. Vi anse att beräkningarna bort utföras efter andra principer och på sådant sätt, att frågan blivit mer allsidigt belyst i fråga om den inverkan, olika belastningsförhållanden m. m. ha på självkostnaden.»

Reservanterna kritisera först och främst kostnadsberäkningarna, varmed avses beräkning av vattenfallsstyrelsens kostnad för de anläggningar, som erfordrats för de olika abonnenterna. Härom säges: »Fördelningen har tillgått så, att de ytterst belägna abonnenterna ha fått betala hela den yttersta delen av ledningsnätet och sedan andel i de inre delarna av nätet i proportion till sin effekt ända fram till kraftverket. De nära kraftverket och sekundärstation belägna abonnenterna påföras endast en ringa bråkdel av kostnaden för till dem framdragen ledning, ty huvudparten påföres de i nätets utkanter belägna abonnenterna. — Undersöker man vad denna kostnadsfördelning innebär, finner man att för de längst bort belägna abonnenterna har beräknats en 'proportionell självkostnad'

av intill 350 kronor/kW, därav cirka 300 kronor överföringskostnad, under det att de abonnenter i bygdnätet, som äro gynnsammast belägna, påförts en 'självkostnad' på föga mer än 50 kronor, därav en eller annantia i överföringskostnad.»

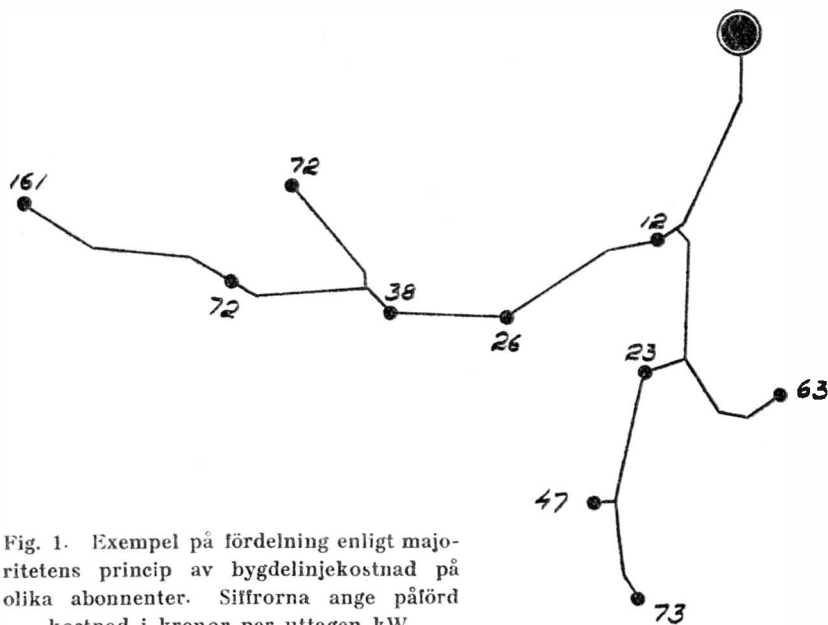

Fig. 1. Exempel på fördelning enligt majoritetens princip av bygdelinjekostnad på olika abonnenter. Siffrorna ange påförd kostnad i kronor per uttagen kW.

»Undersöker man de olika bygdelinjerna, så finner man över allt exempel, som visa hur oerhört de yttersta abonnenterna blivit belastade med kostnader. På den ledning, som exempelvis avbildas i fig. 1, har påförts 38 kronor/kW för en abonnent, som ligger 28.5 kilometer från sekundärstationen under det abonnenten i änden av ledningen 49.6 kilometer bort belastas med 161 kronor/kW. Från 60 procent av totallängden och till ändpunkten blir således kostnaden mer än fyrdubblad. Distributionsföreningen i änden av ledningen får först betala 89 kronor/kW för den sista ledningssträckan och ytterligare 72 kronor/kW för att förbilliga kraften för alla dem, som ligga gynnsammare till och som ej påföras mer än högst 72 kronor/kW och ända ned till 12 kronor/kW.»

»Majoriteten har emellertid icke dragit den logiska konsekvensen av sin metod och yrkat att de längst bort belägna abonnenterna skulle betala 4 å 5 gånger så mycket som de mest närbelägna. Man har nämligen räknat med en utjämning, så att de närbelägna få betala mera än deras påförda kostnadsandel, och de längst bort belägna mindre. Denna utjämning har emellertid icke ägt rum mellan alla förbrukare, som äro anslutna till bygdnätet. I stället har man delat upp abonnenterna i yrkesgrupper och tagit jordbrukare i en grupp samt samhällen och industri i en annan grupp och därefter räknat ut medelkostnaden i varje grupp.

liksom inom en del undergrupper. Är det emellertid rimligt och skäligt, att de jordbrukare, som ligga centralt, få övertaga en del av de kostnader, som påförts jordbrukarna i utkanterna, och att således en kostnadsutjämning sker mellan alla jordbrukare inbördes, så är det ofrånkomligt att denna utjämning sker mellan alla abonnenterna inbördes. När man kommer till kraftkostnaden, finner man att där anser även majoriteten en allmän utjämning lämplig i det så typiska industrigruppskostnader som Norrlandsverkens förluster även påförts jordbrukarna. Något motiv för särbehandling av jordbrukarna har icke framförts, och de undersökningar, vi genomfört, ha icke visat något, som kan motivera och ställa jordbruket i särklass, så mycket mindre som numera jordbrukarna icke äro hänvisade till speciell taxa utan industritaxan förekommer inom 'jordbruksgruppen' liksom bygdetaxan inom 'industrigruppen'.

Varken i de principer, vattenfallsstyrelsen tillämpar i sina taxor eller vill se tillämpade inom distributionsföreningarna, lika litet som inom andra områden av ekonomisk verksamhet ha vi kunnat finna någon motsvarighet till eller några skäl för majoritetens sätt att fördela kostnaderna mellan olika abonnenter» (yrkesgrupper).

Efter denna kritik behandla reservanterna de ekonomiska innebörden av sina anmärkningar mot majoritetens beräkningar. De påvisa, att, »därest man slopar all klassindelning efter yrke och behandlar alla jordbrukare enbart med hänsyn till deras olika belastningsförhållanden m. m.», så erhåller man såsom slutresultat att de kostnader, som tilldelats jordbruksgruppen, böra *reduceras med cirka 400,000 kronor*.

Vidare framhålla reservanterna, att den förlust vid tillämpandet av nu gällande taxor, som majoriteten beräknat till 260,300 kronor vid 1929 års belastning, bör förbytas i ett mindre överskott. De anse sig ej heller kunna undgå att fästa uppmärksamheten på det egendomliga förhållandet, att, samtidigt som jordbrukslektrifieringen enligt majoritetens beräkningar nått och jämt gått ihop eller lämnat underskott, så har vattenfallsstyrelsen genomfört den ena taxesänkningen efter den andra, »representerande tillsammans en totalskillnad i inkomst för 1929 års belastning på närmare 300,000 kronor». Härav framgår tydligt att landsbygdstaxorna varit oskäligt höga.

Reservanterna förklara: »Den av majoriteten tillämpade räntabilitetsberäkningen lämnar, även efter justering av de orättvisor, som den enligt vår mening är behäftad med, inga tillräckliga grunder för bedömande av taxorna.» De ha därför utfört en särskild beräkning och rörande landsbygdsabbonenterna funnit, att dessas självkostnad, trots den för dem »ogynnsamma metoden för uppdelning av de fasta kostnaderna, endast är 82 å 84 procent av den enligt de nya taxorna omräknade (sänkta) inkomsten. Redan härav synes att motiv för taxereduktion föreligger».

Förutom den för landsbygdsabbonenterna »ogynnsamma metoden för uppdelning av de fasta kostnaderna» påpeka reservanterna vissa hinder

för en reduktion av vattenfallsstyrelsens normaltaxor i större omfattning men anse det vara önskligt att dessa hinder undanröjas. Dessa hinder äro enligt reservanterna: Norrlandselektrifieringen, höga räntor och kvarstående kristidsförluster samt ännu löpande avtal om kraftleverans (till industrier) till låga priser.

»Norrlandsverkens förluster ha», säga reservanterna, »ökat centralblockets kostnader med 10 procent. Det är övre Norrlands elektrifiering, som orsakat dessa underskott. Denna elektrifiering synes oss i väsentlig omfattning vara en koloniseringsåtgärd till gagn för landet i sin helhet. Arbetet för att befordra industri och upphjälpa näringslivet genom tillhandahållande av elektrisk kraft i en dylik landsända är en angelägenhet, som bör uppbäras av hela landet och icke enbart av centralblockets abonnenter.»

Det torde vara väl motiverat och ingalunda oskäligt, om jordbrukarna i mellan-Sverige nu, när jordbruket sedan flera år tillbaka ej lämnar vinst utan i stället förlust, begära sådan sänkning av kraftavgifterna, att dessa ej längre skola täcka förlusterna på elektrifiering av Norrlands industrier och obygd, eller medgiva större ränta på vattenfallsstyrelsens kapital än vad staten själf får betala, eller slutligen kompensera vattenfallsstyrelsen för den förlust den kan lida genom gamla kraftkontrakt till allt för låga pris för industri.

Räknar man också med den stigande kraftförbrukningen, som enligt sakkunnigbetänkandet utgör 9 procent under åren 1930 och 1931 utöver vad de räknat med för landsbygden, så är det ju tydligt att möjligheter finnas för en längre gående taxereduktion än den som både de sakkunniga och reservanterna föreslagit.

Reservanterna ha ju tydligt påvisat att den s. k. bottenkraftsavgiften utan svårighet kan sänkas från nuvarande 200 kronor till 150 kronor per kW och år. De ha emellertid själva motiverat även en sänkning av den s. k. överkraften, som nu utgår med 7 öre per kWh under vintermånaderna. En så blygsam sänkning av denna avgift som till 5 öre per kWh skulle säkerligen på grund av vad reservanterna anfört ej medföra förlust för staten på grund av landsbygdselektrifieringen. Men en dylik sänkning skulle vara till betydande hjälp för jordbruket, som framförallt lider brist på kontanta medel. En dylik prissänkning skulle också medföra en ökad förbrukning av kraften, varigenom statens självkostnad enligt sakkunnigas mening ytterligare minskades.

Sakkunnigbetänkandet är ännu ej tryckt men väntas inom den närmsta framtiden. På grund av de för jordbruket bekymmersamma ekonomiska förhållandena, som nu råda, synes det ej möjligt att invänta betänkandets behandling hos Kungl. Maj:t och därav föranledda åtgöranden. Den under år 1924 tillsatta s. k. taxekommitténs utlåtande har ännu ej föranlett någon åtgärd, varför man kan ha anledning befara ett av-

sevärt dröjsmal även med behandlingen av 1930 års krafttaxesakkunnigas betänkande.

Då, som sagt, den nuvarande ekonomiska situationen för jordbruket ej medger det uppskov med frågans avgörande, som i annat fall kan befaras, hemställes med stöd av vad ovan anförts.

att riksdagen särskilt med hänsyn till jordbrukets nuvarande bekymmersamma läge måtte hos Kungl. Maj:t anhålla *dels*, i enlighet med 1930 års krafttaxesakkunnigas förslag, att vid tillämpning av vattenfallsstyrelsens för landsbygden avsedda bygdetaxa av år 1930 giltighetstiden för beräknade tariffenhetstal i regeln fastställas att vara lika lång som kontraktstiden, d. v. s. i allmänhet 10 år, *dels*, i enlighet med reservation till förenämnde sakkunnigas betänkande, att samma taxas bottenavgift sänkes till 150 kronor per kW och år, *dels även* att samma taxas avgift för överkraft under tiden 1 januari—30 april och 1 september—31 december sänkes till 5 öre per kilowatt-timme.

Stockholm den 20 januari 1933.

Emil Bengtsson.

Otto Wallén.

E. Thorell.

A. J. Johansson

Aron Gustafsson

Gustav Johanson

i Bro.

i Lekåsa.

i Hallagården.